

1440^c

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEËRLANDSCH INDIË.

TIJDSCHRIFT VAN HET KONINKLIJK INSTITUUT

VOOR DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEËRLANDSCH INDIË.

DERDE DEEL.

'S GRAVENHAGE,

K. FUHRI.

BATAVIA, VAN HAREN, NOMAN EN KOLFF.

1855.

211.

F R A G M E N T E N

UIT

DE REIZEN EN ONDERZOEKINGEN IN SUMATRA,

GEDAAN OP LAST DER NEDERLANDSCH-INDISCHE REGERING,
IN DE JAREN 1833 TOT 1838,

DOOR

D^r. S. MÜLLER EN D^r. L. HORNER,

LEDEN DER NATUURKUNDIGE COMMISSIE IN NEDERLANDSCH INDIE,
EN BEWERKT DOOR KERSTGENOEMDE.

(*Vervolg van Deel III, bladz. 72.*)

IV.

HET KUSTLAND BIJ PADANG.

Wij beginnen de beschrijving onzer reizen en onderzoekingen in Sumatra met eene schildering der naaste omstreken van Padang, als het punt, van waar wij onze nasporingen op dit eiland hebben begonnen en geëindigd.

Wanneer men op de reede van Padang, digt onder den oostelijken wal van het eilandje Pisang-gedang, in 6 of 7 vademen diepte, ten anker is gekomen, wordt men verrast door de bekoorlijkheid van het landschap, dat van alle zijden den blik tot zich trekt en boeit. Ginds en her liggen talrijke kleine eilandjes verspreid, waarvan sommige laag en vlak en geheel met kokospalmen bewassen, andere min of meer hoog en bergachtig zijn, gelijk de naburige kust zelve. Deze is buitengewoon schilderachtig. De onderscheidene baaijen en inhammen, die zij bevat; de donkergroene boschgroepen en het licht- of geelgroene alang-gras (Mal. *alang-alang*, soort van *Imperata*), waarmede de hellingen afwisselend zijn begroeid; de witte strooken zandstrand, welke hier en daar haren voet bezoomen en alwaar men

nig hooger dan het kruidmagazijn, op de oostelijke afhelling van den Apenberg. Hij is 20 voet lang en 18 voet breed, en heeft aan iedere zijde, uitgenomen aan den zuidkant, waar de ingang is, twee kleine halfronde venstergaten. Onderscheidene vroegere regenten en andere familie-leden rusten binnen den overbouwden kelder; andere afgestorvenen van minderen rang of naauwe bloedverwantschap liggen buiten rondom begraven. Op zekere dagen van het jaar ziet men, in statigen optogt, een aantal vrouwen derwaarts trekken, een weinig rijst, betel, enz. benevens kleine witte vlaggetjes met zich voerende, welk een en ander onder het prevelen van gebeden, de zielen van de afgestorvenen wordt aangeboden en bij den grafkelder achtergelaten.

Van Padang uit zijn door ons meermalen en op verschillende tijden kleine togten gedaan, oostwaarts naar de groote bosschen van de hoofdketen Goenang Melintang (zie bl. 196), en noordwaarts tot aan de oevers der rivier van Oedjong Karang. In eerstgemelde rigting rijst het land spoedig, doch aanvankelijk zeer flauw, tot voorbij de kampong's Baroe en Paoe, waarna de bodem gloojender wordt en zich weldra in de helling van het hooge gebergte verliest. Aan den voet der berghelling, niet ver ten Zuiden van de kampong Limo-manis, op eene hoogte van tusschen de 350 en 700 voet boven de zee, liet, omstreeks het jaar 1828, een particulier, de heer VAN DEN BERG, na ontvangene vergunning, een stuk bosch vellen en met suikerriet beplanten. In 1835 had deze plantaadje reeds eene aanmerkelijke uitgestrektheid en was daarbij tevens een watermolen gebouwd. De grond der plantaadje vertoonde eene geelachtige en min of meer met zand gemengde kleiaarde. Het suikerriet groeide er, in het algemeen, vrij goed, op sommige plaatsen zelfs zeer weelderig; doch de ontginning, beplanting en het onderhoud der plantaadje vereischten zooveel arbeid en kosten, dat de opbrengst deze naauwelijks kon dekken. Ten einde altijd arbeiders, en wel tegen een niet al te hoog dagloon, ter beschikking te hebben, was de heer VAN DEN BERG verplicht geweest een aantal inboorlingen van Madras en Pondichery naar Padang te doen overkomen en in zijne dienst te nemen. Deze menschen, die tegen kleine voorschotten en vaste daggelden voor een zeker getal jaren zich verhuurd hadden, verrigttten schier alle werkzaamheden in de plantaadje en binnen de fabriek.

De weg naar Padang derwaarts loopt nu eens dicht langs den rechter oever van de Ajer Padang, dan weder eenigzins er van verwijderd, door onderscheidene volkrijke dorpen en gehuchten en over vruchtbare, met sa-wah's en tuinen bedekte, vlakten. Aan de over- of zuidzijde vergezelt de zoo even genoemde rivier, bijkans in dezelfde O. en W. rigting, de naar de zeekust afdalende schakel van lage voorbergen. Het bed der Ajer Padang, is in den beginne vrij breed, maar zeer ondiep en met gerolde steenen meest als bezaaid. Hooger op verdeelt zich deze rivier in verscheidene takken, van welke de Batang Gajo, Batang Bési en Batang Ite de voor-naamste zijn ¹. In al deze bergstroomen stort zich een kristalhelder water bruisend over vaste rotsen en keijen, van schier geene andere, dan vulkanische gesteenten, dalwaarts. De verscheidenheden van trachiet zijn daar, even als op Java, ontelbaar. Een naauwkeurig vergelijkend onderzoek van de geheele reeks zoude ongetwijfeld tot menige belangrijke opmerking leiden. Men zoude dan waarschijnlijk de overtuiging erlangen, dat van de meeste, zoo niet van alle soorten van vulkanische gesteenten, overgangen bestaan. In de bergstreek beoosten Limomanis zijn door ons de navolgende, bijzonder in het oog vallende, verscheidenheden van trachiet waargenomen:

1. Eene zwarte, zeer fijnkorrelige, bijna digte soort, van eenigzins schieferige hoedanigheid, veel overeenkomst hebbende met sommige rotsen van het Padangsche kustgebergte, die wij oordeelden het best met den naam van donkere groensteenen te kunnen bestempelen. Het glazige feldspath laat er zich duidelijk in erkennen.

¹ *Balang* en *Soengi* zijn bij de Maleijers op Sumatra de gebruikelijke woorden voor rivier, doch het laatste is minder algemeen in zwang, dan *batang*, dat eigenlijk een stek of stam van eenen boom beteekent en dus overdragtelijk op het stroomend water wordt toegepast, om welke reden ook de inlanders, wanneer zij, bij het noemen eener rivier, geen bepaalden eigennaam daarbij opgeven, gewoonlijk de uitdrukking van *Balang Ajer*, lett. waterstam voor rivier bezigen. In verbinding echter met een' eigennaam, achten zij de nadere bepaling van het woordje *ajer*, water, overbodig, of zij verbinden somtijds, welluidendheidshalve, het laatstgemelde alleen met zoodanigen eigennaam, zoo als b. v. *Ajer Padang*, d. i. het water van Padang, waarmede de rivier daar meestal wordt aangeduid.

2. Eene zwarte, grofkorrelige verscheidenheid, vol glazige feldspath-kristallen en, even als de eerstgemelde, veel magneetijzer bevattende.

3. Gelijkende op de voorgaande, doch een weinig fijner van aanzien en met duidelijk zichtbare grijze korrels van magneetijzer.

4. Eene aschgrauwe verscheidenheid, met tamelijk groote feldspath-kristallen.

5. Eene andere grijze verscheidenheid.

6. Een brokstuk, welligt uitgeworpen door den vulkaan Soeloeasie of Talang in de Tigablas-Kota, grof korrelig, bruinachtig graauw van kleur, en, even als een ander van binnen zwartachtig stuk, aan de buitenzijde eenigermate ontbonden.

Behalve deze trachiet-verscheidenheden, zijn door ons, aan de voormelde westelijke helling van de Melintang-keten, nog eenige andere rotssoorten waargenomen, namelijk: keijen van dioriet-porphier, alsmede van een rood ijzerhoudend thonsteen, waar somtijds stukken van rood veldsteen-porphier zijn ingesloten. Voorts een lava-achtig gesteente, groen, dof, eenigzins schieferig, met eene menigte licht aspergie-groene kristallen. Dit laatste stuk, benevens een ander van witachtig graauwe kleur, aardachtige breuk, het meest op wacke gelijkende, en eindelijk eene witte, verwrijfbare, bijkans tufachtige massa, met enkele mica-blaadjes, zijn ons door inboorlingen uit de hoogere gedeelten der keten medegebragt, bij gelegenheid, dat zij daar strikken gingen stellen voor de wilde geit (*Kambing oetan*, *Antilope sumatrensis*), welk dier bij voorkeur zeer steile en rotsige plaatsen, diep in de bergbosschen, bewoont. — Op eenen jagttogt, dien wij van Padang-besi, aan het bovineinde der suikerplantaadje, omtrent een uur ver, in eene O. N. O. rigting, door het hooge woud, dat hier overal het gebergte bedekt, opwaarts deden, kwamen wij over eenen rug, waar, op verscheidene plaatsen, gaten in den bodem waren gegraven, met oogmerk om er naar goud te zoeken. Volgens hetgeen men ons dienaangaande verhaalde, hadden de inlanders daar al meermaal kleine loovertjes van dit metaal gevonden. Aan de zuid- en oostelijke helling van den rug bestond de grond uit eene roodachtige kleiaarde, sterk met kleine kwartskeijen door-

mengd; aan de noordzijde daarentegen vonden wij weder rotsen van trachiet, gelijk in alle dalen, door welke een riviertje stroomt. De geologische gesteldheid van dat gedeelte der groote bergketen schijnt dus, volgens het aangevoerde, zeer ingewikkeld te zijn. De echte vulkanische gesteenten hebben echter klaarblijkelijk de bovenhand.

De vegetatie is er zeer weelderig en rijk aan verschillende vormen. Menigvuldig vooral zijn de eiken, van welke door D^r. KORTHALS, alleen in de omstreken van Padang-besi, acht nieuwe soorten zijn ontdekt geworden, waaronder eene, de *Quercus Reinwardtii*¹, tot de hoogste boomen der bergbosschen behoort, bereikende hij dikwerf 100 voet en meer hoogte. Tusschen deze woudreuzen groeijen velerlei soorten van de geslachten *Anthocephalus*, *Vatica*, *Closaschima*, *Cratoxylon*, *Uncaria*, *Saurauja*, *Ficus*, *Bauhinia*, *Marumia*, *Dissochaeta* enz. Eene nieuwe *Bauhinia*, door D^r. KORTHALS *Bauhinia Kockiana* genoemd, kenmerkte zich door hare lange, zamengedrukte ranken, hare blinkende bladen en geelroode bloemen, die niet zelden in de kroonen der hoogste stammen zich vertoonden. De vijgen waren er ondertusschen veel minder talrijk dan zulks gewoonlijk op Java, in de lagere gedeelten der bergen, het geval is.

Uit de klasse der vogels vermelden wij hier slechts de volgende, zeldzamere soorten: *Buceros galeatus* en *galeritus*, *Calyptomena viridis*, *Irens puella*, *Eurylaimus corydon*, *Horsfieldii* en *cucullatus*, *Dacelo concretus*, *Trogon fasciatus*, *Bucco Henrici*, *Eupetes macrourus*, *Argus giganteus*, *Cryptonyx coronatus*, *Perdix ocellata*, *Rhizophora longirostra*. Van den laatstgenoemden bosch-patrijs hebben wij slechts een enkel individu mogen erlangen. *Gallus Bankiva* was schier even menigvuldig als *Cryptonyx coronatus*, maar bewoonde meest het lage hout, langs den voet van het gebergte. Wilde duiven waren in het ooglopend schaars; een natuurlijk gevolg van de weinige vijgen. Behalve *Columba tigrina*, deze gemeene tuin- en veldduif, en *Col. vernans*, die voornamelijk langs de kanten van het bosch het matig hooge geboomte en de struiken bevolkte, hebben wij alleen *Col. ruficeps* en *lacernulata* een paar malen in de bosschen daar

¹ *Verhandelingen over de Natuurl. Geschiedenis der Nederl. Overz. Berittingen; Botanica*, pag. 211.

waargenomen. — Rhinocerosen (*Rhinoceros sumatrensis*), tapieren (*Tapirus sondaicus*) en wilde zwijnen (*Sus vittatus*) zwierven in menigte door het woud, van den voet tot op de kruin van het gebergte, omtrent 3000 voet boven de zee, waar het houtgewas laag, meer of minder kreupelachtig en sterk met mossen is bewassen. Op die hoogte groeijen vele varen, tusschen welke hier en daar kleine poelen zijn gelegen, waarbij men de sporen van neushorens en tapieren opmerkt. Beide deze diersoorten worden door de inboorlingen levend in kuilen gevangen, die aan afgelegene oorden, midden in de door haar gebaande en op hare nachtwandelingen steeds gevolgd wordende paden gegraven en vervolgens met dunne takken en dorre bladen overdekt worden. Wij hebben daar, door middel van deze valgroeven, drie neushorens en zeven tapieren gekregen; de eersten betaalden wij met f 60, en de laatstgenoemden, aanvankelijk met f 48, doch later slechts met f 36 het stuk. Ook herten (*Cervus equinus*) storten somtijds in voormelde kuilen. De zwijnen nestelden zich vaak in de suikerriet-plantaadjen en rigtten veel schade aan. *Hylobates syndactylus* en *agilis*, *Semnopithecus melalophus* en *Sciurus hypoleucus* zag men voor het overige dikwerf in de hooge boomkruinen. Ook *Arctictis pennicilatus* en *Ursus malayanus* vertoonen zich somwijlen aldaar, ofschoon men hen zelden over dag gewaar wordt.

Tusschen het rivierdal der Ajer Padang en dat van de schier evenwijdig met haar, ongeveer drie uren meer noordelijk, naar zee stroomende Batang Oedjong-Karang, is het land grootendeels effen. De monding der Batang Oedjong-Karang zal een paar honderd voet breed zijn, en niet ver ten noorden van haar strekt zich de zandige hoek Oedjong-Karang uit, door welken het strandgezig van Padang noordwaarts begrensd wordt.

Wanneer men van de plaats, waar de groote weg over de zoo evenge-noemde rivier leidt, omtrent een half uur ver, in Z. O. rigting, landwaarts gaat, komt men aan een kleinen heuvel, Boekit Nengalo genaamd, die geheel afzonderlijk, midden uit het vlakke land, oprijst. Hij heeft eene halvemaanvormige gedaante en ligt, naar gis, één uur gaans van de hoofdketen Melintang, en welligt even ver van het Padangsche kustgebergte. De Batang Oedjong-Karang vloeit op een' afstand van ongeveer 1000 schreden ten Noorden van hem. Deze heuvel bezit verscheidene kleine toppen. De